

По-перше, подолання кризових явищ в економічній та соціальній сферах стало можливим тільки за активної участі держави.

По-друге, успіх реформування економіки був забезпечений цілеспрямованою, активною політикою, яка послідовно та неухильно проводилася в життя.

По-третє, успіх трансформаційної політики був досягнутий значною мірою створенням системи соціального захисту для широких верств населення, що найбільш потерпіли від кризи.

Цей досвід, безперечно, є корисним і повчальним для України.

Література

1. Ойкен В. Основные принципы экономической политики. – М.: Прогресс-Универс, 1995.
2. Карсон Р.Б. Что знают экономисты. Основы экономической политики на 1990-е годы и в перспективе. – М.: СП "Квадрат", 1993.
3. Яковлев Н.Н. Франклин Рузвельт – человек и политик. – М.: Международные отношения, 1969.
4. Селингмен Б. Основные течения современной экономической мысли. – М.: Прогресс, 1968.
5. Эрхард Л. Благосостояние для всех. – США: Посев, 1990.
6. Эрхард Л. Полвека размышлений. Речи и статьи. – М.: Руссико.Ордынка, 1993.

УДК 330.111. 4: 334.716 Доц. В.І. Сабadosh, канд. екон. наук – УкрДЛТУ

ПРО РАЦІОНАЛЬНЕ РОЗМІЩЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто основні напрямки науково обґрунтованого вибору раціонального місця розташування нових підприємств з урахуванням закономірностей і принципів розміщення продуктивних сил в ринкових умовах.

Doc.V.I. Sabadosh – USUFWT

On the rational allocation of the enterprises

The paper examines the main directions of the rational choice of location for new enterprises. The directions are based on the principles of production forces allocation under the market economy.

У процесі масової приватизації в Україні дуже часто можна було почути заклики обмінювати приватизаційні сертифікати на акції підприємств, які раціонально розміщені та оснащені прогресивним технологічним обладнанням. Отже, раціональне розміщення підприємства за ефективністю прирівнюється до нових прогресивних технологій, розроблення і впровадження яких потребують значних витрат часу та коштів.

Практика свідчить, що ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства часто залежить не тільки від його технічного рівня, а й від раціонального розміщення його. Якщо підприємство розміщене не там, де це найвигідніше, то через додаткові виробничі й транспортні витрати воно щорічно зазнаватиме значних втрат. А за певних умов витрати на споруджен-

ня такого об'єкта можуть виявитися даремними: через помилку в розміщенні результати виробничо-господарської діяльності підприємства будуть негати-вними, тобто збитковими, що стане причиною його закриття.

Якщо помилкові або малоефективні рішення, що відносяться до технічного рівня виробничого процесу, його технології та організації технологічного процесу, можна переглянути й змінити навіть після їх реалізації, то ліквідувати помилки в розміщенні підприємства після його спорудження взагалі неможливо. З цього приводу можна погодитися з І.Г. Шілінім, який писав: "Помилки в розміщенні виробництва практично не виправні. Невдало розміщене підприємство можна закрити, але неможливо перемістити в інше місце" [1, ст. 36].

В одній із монографій, присвяченій розміщенню продуктивних сил написано: "... неточності та помилки в цій сфері практично не виправні, бо неправильно розміщене підприємство продовжує функціонувати упродовж усього терміну своєї служби, тому що його неможливо перемістити в інше місце. Більше того, помилки, допущені у розміщенні одного підприємства, неминуче тягнуть за собою неправильне розміщення інших підприємств, із ним пов'язаних, і таким чином нібито множаться" [2, ст. 10].

Щодо останнього твердження необхідно зробити такі зауваження:

- неправильно розміщене підприємство не обов'язково буде функціонувати, бо при збиткових результатах виробничо-господарської діяльності його доцільніше буде закрити;
- твердження про багаторазове збільшення допущених помилок у розміщенні одного підприємства необхідно вважати неправильним тому, що інші підприємства, пов'язані з уже збудованими, змушені приймати місце його розміщення як здійснений факт і пристосовуватися до нього.

Прийняття підприємцем рішення про вибір місця для розміщення підприємства, є дуже важливим кроком, бо воно буде відчуватися протягом тривалого часу його експлуатації. Якщо вибір місця розміщення окремих підприємств був справою випадку, результатом ефекту натовпу чи інерції, могли би бути значно рентабельнішими, якщо б їх розміщення було б визначене шляхом детального вивчення умов забезпечення сировиною, трудовими ресурсами потрібної кваліфікації, наявності відповідної інфраструктури, наближеності до споживачів та можливостей нарощування виробничих потужностей у перспективі.

Проблема розміщення підприємства постає перед підприємцями значно рідше, ніж інші проблеми, їм не доводиться щодень будувати нові заводи, фабрики, склади, магазини. Тому рішення, де розмістити підприємств, настільки ж важливе, як і рішення інвестувати в нього.

У країнах з розвинутою ринковою економікою витрачаються величезні кошти на вивчення проблеми розміщення промислових підприємств. Виділення таких коштів на вивчення та пошук найбільш оптимальних районів і пунктів для розміщення своїх підприємств західноєвропейські й американські фірми вважають достатньо вигідним [4, ст. 24]. Досить часто стимулом для розміщення підприємств у тому чи іншому районі або пункті стає бажання створити труднощі конкурентам.

Ще відносно недавно, коли наукові методи обґрунтування вибору пунктів розміщення виробництва не були розроблені, вибір місця для майбутнього підприємства міг бути доручений майже кожному з керівників фірми [5, ст. 268]. Аналіз чинників розміщення та вибір місця для будівництва нового підприємства у США здійснюється у декількох "організаційних формах". Великі компанії такі, як "Дюпон де Немур", "Дженерал електрик", "Юніон карбойд" мають спеціальні групи або відділи, що займаються винятково питаннями розміщення окремих підприємств. В окремих фірмах вибором місця розміщення нового підприємства займаються відділи планування, що виконують дослідження кон'юнктури, потенціальних ринків збуту тощо. Фірми середніх розмірів при необхідності створюють спеціальні комісії для вибору місця будівництва нового заводу.

Пошуково-дослідницьку роботу з визначення місця розміщення нових підприємств ведуть за контрактами спеціалізовані фірми, тобто обґрунтування раціонального розміщення підприємств перетворилося у великий бізнес. Гонорари консультантів, які розв'язують проблеми розміщення підприємств, як правило, перевищують 100 дол. США у день, а для відомих університетських учених можуть бути значно вищими [3, ст. 66]. Увага до наукового обґрунтування раціональності розміщення окремих підприємств в Україні безперервно посилюється.

Науково обґрунтована розробка і впровадження конкретних заходів з економічної організації території відповідно із закономірностями розміщення називаються принципами розміщення продуктивних сил, тобто стисло викладеними науково обґрунтованими положеннями, правилами діяльності, якими має керуватися суспільство при розміщенні продуктивних сил на певному історичному етапі. Якщо економічна організація території певного району здійснена доволі, без усіляких принципів, то деякі підприємства виявляться розміщеними "на своєму місці", а решта опиняться в несприятливих умовах. Це зумовить надмірні транспортні й виробничі витрати, загальну низьку ефективність економіки, і як наслідок – соціальні проблеми. За умов ринкової економіки об'єктивна дія закономірностей розміщення продуктивних сил поступово "упорядковуватиме" розміщення підприємств, частина з яких розориться, з'являться нові, окремі поміняють спеціалізацію, переорієнтуються виробничі зв'язки, виникнуть нові транспортні напрямки тощо. Але така трансформація здійснюватиметься поволі, упродовж тривалого часу та з чималими втратами для суспільства.

Значно більшого ефекту можна досягти, якщо підприємства будуть розміщуватися відповідно з певними закономірностями. Це не потребуватиме обов'язково жорсткого централізованого планування розміщення продуктивних сил. Навіть дрібний підприємець, плануючи відкрити, наприклад, невеликий магазин чи пункт побутового обслуговування повинен хоча б приблизно знати чисельність потенційної клієнттури у своєму районі, в іншому разі він ризикує збанкрутувати. Для великого підприємства, об'єднання й, тим більше, цілого економічного району система міжрайонних залежностей вияв-

ляється набагато складнішою, а нехтування закономірностями розміщення продуктивних сил спричинює чимало економічних втрат.

Ці обставини зумовлюють значення, яке має розміщення підприємств у забезпеченні ефективності їх виробничо-господарської діяльності, і прикладні цінності, які мають методи розв'язання таких проблем. У США, Англії, ФРН та інших розвинутих країнах світу для вивчення та розв'язання проблем розміщення продуктивних сил залучають тисячі економістів, математиків, соціологів, географів, статистиків і спеціалістів інших наукових напрямків. Вони працюють як у приватних фірмах, так і у державних закладах і місцевих муніципальних органах [6, ст. 91].

В останні роки широко почалося застосування економіко-математичних методів вивчення розміщення окремих підприємств, ринків збуту готової продукції. Тепер багато вчених різних наукових напрямків займаються вивченням проблем раціонального розміщення підприємств. Швидка математизація методів вибору раціонального місця розміщення різних об'єктів призвела до того, що тепер відзначається певний пріоритет теорії розміщення над загальноекономічною теорією.

Література

1. Шилин И.Г. Оптимизация размеров производства в промышленности. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1973.
2. Экономические проблемы размещения производительных сил СССР. – М.: Наука, 1969.
3. Флиппонно М. География и практика. Введение в прикладную географию. – М.: Прогресс, 1964.
4. Проблемы экономической эффективности размещения социалистического производства в СССР. – М.: Наука, 1968.
5. Мерфи Р. Американский город. – М.: Наука, 1972.
6. Региональные исследования за рубежом. – М.: Наука, 1973.

УДК 336.221.4

Аспір. С.С. Гринкевич – ЛКА

ПРО ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОПОДАТКУВАННЯ

Аналізуються основні принципи оподаткування. Визначаються особливості їх прояву в перехідній економіці України.

Doctorate S.S. Grynkevych – Commercial Academy of Lviv

Main principles of taxation are analyzes

The peculiarities of their reflection under the conditions of transitive economics of Ukraine are determined.

Важливим етапом дослідження методів здійснення фінансово-економічної політики є розгляд основних принципів оподаткування. Першим науково-обґрунтовану концепцію оподаткування запропонував А. Сміт. Основні положення принципів А. Сміта удосконалив Дж. С. Мілль. Він критикував вчення А. Сміта з позицій фінансової рівності, стверджуючи, що дохід не є точним критерієм платоспроможності, а отже не можна ототожнювати ці по-